

35 JAAR MUSEUM VERBINDINGSDIENST

Door: luitenant-kolonel b.d. W. Jung

Op 14 februari 1969 opende de Inspecteur van de Verbindingsdienst, generaal-majoor T. de Ruig, een kleine verzameling radio- en telefoonapparatuur, voorschriften en diverse andere zaken, die was ondergebracht in de Elias Beeckmankazerne te Ede. Deze verzameling droeg de naam "Museum van het Wapen van de Verbindingsdienst"

In de 35 jaar van haar bestaan heeft het museum drie verplaatsingen ondergaan, is de oorspronkelijke verzameling uitgebreid tot een grote, unieke collectie, is de bibliotheek uitgegroeid tot ruim 6500 titels en is het aantal vrijwilligers van drie naar twintig geklommen.

De 35e verjaardag is een goede aanleiding om aandacht te schenken aan de geschiedenis van het Museum Verbindingsdienst. Overigens is dat een moeilijke opgave, want er is in het museumarchief voldoende stof voorhanden om daarover een boek te schrijven. Dit artikel is dus noodgedwongen een beschrijving van slechts een aantal belangrijke evenementen en perioden.

HET BEGIN

Het begon in 1965, toen kapitein Ruygrok het initiatief nam om oude verbindingsapparatuur, voorschriften en andere voorwerpen te verzamelen en te bewaren met de bedoeling hiermee een museum in te richten. Een rondschriften naar alle verbindingsdienstseenheden resulteerde in een verzameling van 67 voorwerpen die, na enig rondzwerven, werden opgeslagen in een ruimte boven de wacht (de latere tekenkamer) in de Elias Beeckmankazerne.

Kapitein Ruygrok was inmiddels overgeplaatst en kapitein Schulte werd aangewezen als beheerder. De deur naar de opslagruimte was en bleef gesloten, totdat in 1968 de sergeanten Boersma en Revius op het idee

kwamen daar een "traditiekamer" in te richten.

Commandant Verbindingsdienst Opleidingscentrum (VOC) verzocht de Inspecteur om 100 gulden beschikbaar te stellen voor enige aankleding. Dit mocht namelijk niet uit het "Wapenfonds" van het Regiment worden betaald. De Inspecteur stemde toe, maar wel met de bepaling dat 100 gulden het maximum was en dat bestellingen moesten lopen via de S4 van het VOC.

Op 14 februari 1969 werd de traditiekamer, nu als "Museum van het Wapen van de Verbindingsdienst", door de Inspecteur geopend. Het museum was daarna elke donderdagavond "bemand". Die avond was gekozen omdat dan de dienstplichtigen hun vrijvervoerbewijs voor het weekend bij de wacht moesten ophalen, waarna ze tevens het museum konden bezoeken.

MUSEUM EN MUSEUMCOMMISSIE

In een order van commandant VOC werd, in opdracht van de Inspecteur, het doel van het museum vastgesteld. Dat was het verzamelen, bewaren en tentoonstellen van apparatuur en andere objecten die betrekking hadden op de verbindingsdienst "om mede hierdoor de traditie van het voormalige 2e Regiment Genietroepen en het Regiment Verbindingsstroepen te bewaren en de Korpsgeest van het Wapen van de Verbindingsdienst te bevorderen". Of het museum het bewaren van de traditie en het bevorderen van de korpsgeest heeft kunnen waarmaken is moeilijk na te gaan. In ieder geval zijn deze hoge verwachtingen in latere omschrijvingen van het doel van het museum niet meer genoemd.

Het museum werd beheerd door een Museumcommissie die op 9 juli 1969 werd ingesteld en tenminste moest bestaan uit een officier en een onderofficier toegevoegd. Als voorzitter werd de commandant Beroepskadercompagnie, kapitein Borghouts, aangewezen met sergeant Boersma als toegevoegd. De taak van de commissie was o.a. "voorlichting geven over de geschiedenis van het Wapen van de Verbindingsdienst door middel van rondleidingen met explicatie".

DE EERSTE VERPLAATSING

Een jaar na de opening bleek dat de tekenaar van het VOC een grotere ruimte nodig had. De meest geschikte ruimte daarvoor werd echter bezet door het museum. Dus verhuisde het museum in 1970 naar lesbarak H in de Simon Stevinkazerne. De sergeanten Boersma en Boerland regelden de verplaatsing van de, toen nog kleine, collectie en veranderden twee leslokalen met behulp van camouflagenetten en lappen jute, in een museum.

Commandant VOC, kolonel Mohr, opende deze nieuwe behuizing. Vaste openingstijden werden afgeschaft; bezoek was alleen mogelijk na afspraak.

Begin 1971 werd de opvolger van kapitein Borghouts, majoor Camping, automatisch aangewezen als nieuwe voorzitter van de museumcommissie.

NAAR DE VOLGENDE BARAK

In 1972 werd bepaald dat een volgende verplaatsing van het museum noodzakelijk was, want de lesbarakken op de Simon Stevinkazerne moesten verdwijnen. Het onderkomen dat ditmaal ter beschikking werd gesteld was weer een lesbarak, nu op de Elias Beeckmankazerne. Deze was nogal bouwvallig en stond op de nominatie om op termijn (uiteindelijk 10 jaar later) te worden afgebroken. Een ideale behuizing was het niet. De barak werd verwarmd door enkele olie-kachels die bij voorkeur in het weekend uitwaaiden, met alle gevolgen van dien. Bovendien was er te weinig ruimte.

De beide sergeanten hadden hun enthousiasme nog niet verloren en zagen wederom kans om met beperkte middelen ook hier weer een museum op te bouwen. Een officiële opening vond niet plaats en de eerste jaren leidde het museum in feite een sluimerend bestaan.

De eerste locatie: boven de wacht

De museumbarak 1972 - 1982

OPRICHTING STICHTING

In 1974 vierde de Verbindingsdienst haar 100-jarig bestaan. Een reizende tentoonstelling "Van Semafoor tot satelliet" begon op 18 februari in Ede en reisde daarna via acht plaatsen door het land. Een groot deel van de museumcollectie werd bij deze tentoonstelling gebruikt. Het museum lag dus stil.

Ter gelegenheid van dit eeuwfeest was door Philips videoapparatuur geschonken en doneerde ITT 1000 gulden. Hierdoor was een probleem ontstaan. Eigenaar van de museumcollectie was de "Verbindingsdienst", dus in de praktijk het VOC. Maar het VOC mocht alleen maar materieel voeren dat in de AS 01 (Autorisatie Staat) stond en de donatie van 1000 gulden aan het VOC zou onder de controle van de Inspectie Militaire Administratie moeten vallen.

De oplossing was: een stichting oprichten die de collectie in eigendom kreeg en een eigen financieel beheer voerde. Aangezien het museum op dat moment geen geld bezat was de Edese notaris Van Gent bereid om dit gratis te verzorgen. Zo werd op 22 oktober 1974 de "Stichting Museum Verbindingsdienst" opgericht. Het bestuur van de stichting bestond uit de Regimentscommandant (kolonel Baden), vertegenwoordigers van de VOV en VOOV (kolonel Elgersma en a.o. b.d. Heijdelberg), een secretaris (luitenant-kolonel Jung) en een penningmeester (majoor Camping). Sergeant I Boersma werd als deskundige aan het bestuur toegevoegd en trad op als beheerder. Kapitein b.d. Grootes meldde zich als vrijwillig medewerker en zou de documentatie beheren. In de praktijk kwam dit er op neer dat secretaris, penningmeester en beide beheerders als dagelijks bestuur optraden en de overigen welkom waren op de jaarvergadering.

RENOVATIE VAN DE BARAK

Gedurende het jubileumjaar was een goede samenwerking gegroeid tussen het museum (de beheerder en de secretaris waren het gehele jaar betrokken bij de tentoonstelling) en het Bureau Voorlichting en het Atelier Tentoonstellingen van het Ministerie van Defensie. Een prettig gevolg van deze samenwerking was dat, na afloop van de tournee, een flink aantal expositiepanelen en -tafels en tientallen meters brede kokosloper, die verder niet meer bruikbaar waren, naar Ede werden getransporteerd. Het "dagelijks bestuur" kon daarmee in vele avonden het inwendige van de barak in een min of meer echt museum veranderen. Op 19 maart 1975 werd het museum officieel heropend door de burgemeester van Ede.

DE PERIODE 1975 - 1980

Er brak hierna een relatief rustige tijd aan. Het museum was elke donderdagmiddag en -avond geopend en regelmatig werden

groepen rondgeleid op andere dagen. Gedurende een aantal jaren was een oom (boven de sterkte bij het VOC geplaatst) in het museum werkzaam.

Het aantal bezoekers lag in die jaren op gemiddeld 3000 per jaar. Een hoogtepunt op donderdagavond was, bij voldoende bezoek, de vertoning van een 16 mm film uit de mobilisatie 1914 - 1918. Sergeant Boersma had deze kunnen redden uit een container die in Leiden bij het depot van het defensiearchief stond.

De omvang van de collectie groeide en er was al spoedig een ruimtetekort. Er waren wel enige noodmaatregelen getroffen om apparatuur op te slaan, zoals een oude schuilkelder en een tegenover het museum gelegen barak, maar dit was verre van ideaal. De oplossing kwam in mei 1979, toen na enig lobbyen de Eerst Aanwezend Ingenieur (EAI) toestond dat een deel van gebouw X (het huidige gebouw 32) voor de tijd van drie jaar de bestemming "museum" kreeg. Het duurde nog bijna een jaar voor het museum aan het werk kon, omdat de ruimte nog lange tijd benodigd was voor opslag van kazerneringsgoederen.

TWEE JAAR WERKEN

In februari 1980 werd met een paar mensen onder leiding van majoor De Borst, de man met vier rechterhanden, gestart met het "museumgereed" maken. De plaatselijke Dienst der Genie zorgde voor verwijdering van twee meetkooien, maar mocht verder alleen advies geven, hoewel de plaatselijke "opzichthebbende" waar mogelijk toch de nodige hulp verleende.

Het afbreken van bijna 35 meter houten wand, het opbouwen van nieuwe wanden, de aanleg van 30 m² verlaagd plafond en de bouw van 60 meter expositiewand kostte een groot aantal vrije zaterdagdagen.

In het andere deel van gebouw X zetelde nog het meetpracticum van de Technisch Specialistenopleiding, waarvan het museum

Museumgebouw sinds 1982

Opening uitgebreide museum in 1996 door generaal-majoor Laanstra

de toch weinig gebruikte leerlingen-zitruimte wist te annexeren voor gebruik als bureau en bibliotheek. De 12 / 24 volt accu-ruimte, al jaren niet meer gebruikt, werd door de Dienst der Genie ontmanteld en werd opslagruimte voor het meetpracticum, in ruil voor een opslagruimte die het museum weer kon gebruiken. In de loop van 1981 werden de oude expositiepanelen uit de barak naar gebouw X overgebracht, geïnstalleerd en met textielbehang bekleed. Daarna volgden de expositietafels en werden nieuwe apparatuurtafels aangemaakt. Uiteindelijk vond op 3 juni 1982 de opening plaats door de voorzitter van de Traditiecommissie Krijgsmacht, generaal-majoor b.d. De Bruijne.

PERIODE 1982 - 1995

Weer een periode die rustig begon. Er werden wel regelmatig verbeteringen aangebracht. De oorspronkelijke verlichting, metalen kappen met 150 watt gloeilampen, werd vervangen door 120 TL armaturen van 8 watt in kunststof buizen. Vitruines werden gebouwd voor de perioden 1914 - 1918 en 1939 - 1940. Het opslagprobleem werd voorlopig opgelost doordat de oude accu-ruimte beschikbaar kwam. Deze was zo hoog dat er zelfs een zolder in kon worden gebouwd.

Over bezoek had het museum niet te klagen. Een topjaar was 1985 met bijna 4500 bezoekers.

Intussen was het meetpracticum verhuisd naar de Simon Stevinkazerne. Meer ruimte voor het museum leverde dat niet op, want de afdelingen Repro en Boekwerken werden er ondergebracht, met als enige voordeel dat het maken van kopieën naast de deur vlot kon worden geregeld. In deze periode groeide niet alleen de collectie, maar ook het aantal medewerkers. In 1995 waren zeven vrijwilligers in het museum werkzaam.

UITBREIDING

In de zomer van 1994 kwam het verhevende bericht dat de afdelingen Repro en Boekwerken zouden verhuizen naar de Simon Stevinkazerne en dat gebouw 32 geheel ter beschikking kwam van het museum. Bovendien zou de aanpassing en de inrichting van de nieuwe ruimte worden bekostigd door Directie Operatiën Koninklijke Landmacht. Op deze uitbreiding werd al enige jaren gehoopt en voor de inrichting van de extra ruimte had de penningmeester al een flink bedrag gereserveerd. Hij zat nu ineens ruim bij kas en kocht van een kledingzaak in Ede, die ging moderniseren, de gehele poppenvoorraad op. Hij had geen tijd om eerst met de rest van het bestuur te overleggen, want er was nog één gegadigde die echter even bedenktijd had gevraagd. Het bestuur keurde achteraf de uitgave van ruim 5000 gulden zonder problemen goed.

In september werden de eerste besprekingen met Dienst Gebouwen Werken en Terreinen (DGW&T) gehouden, maar de aanloop naar de uitbreiding gaf enige problemen. Pas in februari 1995 was het bestek klaar. Daarna ging het even mis.

COMMUNICATIESTORING

Half maart kwam op een vrijdag het bericht dat de daarop volgende maandag de werkzaamheden zouden starten met het slopen van enkele wanden. Dat leek wat vreemd want de afdelingen Repro en Boekwerken bezetten nog steeds het tweede deel van het gebouw, omdat de inrichting van hun nieuwe ruimte in de Simon Stevinkazerne nog moest beginnen. Op zaterdag werd met een aantal vrijwilligers inderhaast de bibliotheek (zo'n 5000 boeken) leeggehaald en in de werkplaats opgeslagen. De sloop van een wand van de bibliotheek begon inderdaad op de maandag daarna, maar werd na spoed-

overleg met DGW&T en de aannemer na enkele uren gestopt: communicatiestoring tussen twee opzichters van DGW&T. Resultaat: wanorde in het museum.

Uiteindelijk begonnen de werkzaamheden vijf weken later. Medewerkers van het museum waren daarbij elke dag aanwezig en speelden zo nodig voor opzichter. Na twee maanden was het grove werk voltooid en werd in eigen beheer gestart met de verdere afwerking: apparatuurtafels, wandvitruines, verlichting en verplaatsing van een deel van de collectie. Het museum had nu een extra expositieruimte waarin ook de troposcattershelter kon worden opgesteld en plaats was voor de verzameling van de Vereniging Vrouwelijke Militairen KL die als gastcollectie in ons museum werd opgenomen.

Op 29 februari 1996 vond de feestelijke opening plaats van het uitgebreide museum door generaal-majoor Laanstra, de toenmalig Wapenoudste.

WEER RUIMTETEKORT

Aanvulling van de collectie op verschillende wijzen. Particulieren, meestal oud-militairen, schenken voorwerpen aan het museum. Exemplaren van uit de bewa- pening genomen apparatuur worden via de officiële schenkingsregeling KL aan het museum toegewezen. Aanvankelijk waren dat losse apparaten, waarvoor makkelijk een plaats in de expositieruimte kon worden gevonden. Moeilijker werd het toen voertuigen en shelters beschikbaar kwamen. Al in 1991 kreeg het museum een straalverbindingseindinstallatie, de KL/MRC-4013, in bezit. Jarenlang werd deze 1-tonner met vaste huid verzorgd bij zijn oorspronkelijk onderdeel, 117 Lkvbdbedcie. In het museum was daarvoor geen plaats. Ook de ATS-shelter was een zelfde lot beschoren. Deze stond lange tijd achter het museumgebouw "geparkeerd". Het Legermuseum bood aan om de KL/MTC-3067, 3-tonner met 90-lijns telefooncentrale uit het begin van het raster- tijdsperk, in langdurige bruikleen te geven.

In 1998 kwam de Garnizoenscommandant het museum bezoeken. Het bleek niet moeilijk te zijn hem van het gebrek aan ruimte voor grotere objecten te overtuigen. Het resultaat was dat gebouw 31 aan het museum werd toegewezen, hoewel eerst een jaar later het gebouw echt ter beschikking kwam. Ook hier werden alle werkzaamheden in eigen beheer uitgevoerd: de bouw van de filmzaal, de opstellingsplaatsen voor de voertuigen. In beide museumgebouwen werden tegenover elkaar dubbele deuren aangebracht. Een overdekte verbinding tussen de gebouwen was een volgende wens, maar daarvan is afgezien, omdat een dergelijke kostbare voorziening niet meer verantwoord is voor de paar jaar die het museum nog in Ede blijft.

Aankomst van de mobiele telefooncentrale uit het pre-ZODIAC tijdperk

MEEGAAN MET DE TIJD

Hoewel het Museum Verbindingsdienst zich in de eerste plaats bezighoudt met het verleden of, zoals in de doelstelling is opgenomen: "de ontwikkeling van de militaire telecommunicatie door de eeuwen heen en in het bijzonder de geschiedenis van de verbindingdienst sinds 1874", wordt het op moderne wijze beheerd. Dat begon met de documentatie, waarvoor in 1995 een computer werd aangeschaft. In de jaren daarna werden ook de collectieregistratie en het fotoarchief in computerbestanden opgenomen. In 2002 startte de website (www.museumverbindingsdienst.nl), die al na korte tijd een succes bleek te zijn. Tenslotte werden in 2002 alle computers in een lokaal netwerk opgenomen.

Ook het expositiebeleid voldoet aan de huidige eisen. Bezoekers mogen een deel van de apparatuur zelf bedienen en het museum is niet alleen een verzameling apparatuur, maar laat ook zien hoe de Verbindingsdienst werkte: een veldpostkantoor uit de mobiliteitsperiode 1939 - 1940, een telegraafkamer in een fort anno 1900. De laatste aanwinst is een radiopost in Indië uit de jaren 1946 - 1950.

Ook op ander gebied is het museum actief. Om schoolbezoek te stimuleren wordt samen met de provinciale organisatie EDU-ART een project opgezet. Samenwerking met de andere regionale musea vindt regelmatig plaats. Tenslotte heeft een aanvraag om te worden opgenomen in het Nederlands Museumregister geresulteerd in een voorlopige erkenning als geregistreerd museum. Met hulp van de provinciale museumconsulenten wordt gewerkt aan enkele "verbeterpunten" (volgen van museale cursussen, klimaatbeheersing) zodat het museum in 2005 de definitieve erkenning (kan krijgen) krijgt.

DE FINANCIËLE KANT VAN HET MUSEUM

In financieel opzicht heeft het museum nooit mogen klagen. De opeenvolgende penningmeesters voerden een streng, maar rechtvaardig beleid. Het beginsaldo bij de oprichting van de Stichting Museum Verbindingsdienst in 1974 was f 29,50. Een jaar later was dat gegroeid tot f 1800, - en in latere jaren bedroeg dit een redelijk veelvoud daarvan.

De inkomsten kwamen de eerste jaren uit de verkoop van halsdoeken, T-shirts (met wapenembleem), ballpoints en later ook van borstzakdraagemblemen. In 1994 verdween deze bron van inkomsten, omdat halsdoeken toen van rijkswege werden verstrekt en geen vraag meer was naar de andere artikelen. In totaal gingen bijna 20.000 halsdoeken, 2500 T-shirts, een paar honderd ballpoints en 800 borstzakdraagemblemen over de balie.

Uitgaven waren er voldoende. De inrichting van (een deel van) gebouw 32 in beginjaren tachtig en de aanmaak van vitrines en aanleg van verlichting kostten duizenden gulden, ook al werden alle werkzaamheden in

eigen beheer (en vrije tijd) uitgevoerd. Later sloegen de aanpassingen in gebouw 31, onder andere de bouw en inrichting van de filmzaal, gaten in de financiële reserves. Vanaf 1979 waren de bijdragen van VOV en VOOV een welkome aanvulling op de inkomsten en sinds 1998 krijgt het museum, zoals alle militaire historische verzamelingen, een jaarlijkse subsidie van de Landmachtstaf.

HET MUSEUM NU ... EN STRAKS

Na 35 jaar beschikt ons Wapen over een groot, modern opgezet museum met een unieke collectie. Daar is, als we alleen de huidige gebouwen meerekenen, 23 jaar lang aan gewerkt door vrijwilligers die daar zeer veel tijd en energie in hebben gestoken.

In die 23 jaar is er binnen de verbindingdienst van alles gebeurd en soms is dat in het museum te zien. Het ZODIAC-systeem kwam en ging. De TDM/LE-shelter, de ATS-shelter en de (uitgebouwde) schakelautomaat getuigen ervan. 101 Vbdgp verdween en werd opgevolgd door een "Combat Support Group", een "Combat Support Brigade" en het CISBattalion. Voor wat betreft dat laatste ligt in een vitrine de nogal vreemde Duits/Nederlandse baretgesp. En er kwamen de laatste jaren verschillende plannen ten aanzien van Ede-oost die achteraf gelukkig niet werden gerealiseerd. Zo zou er een tunnel komen tussen beide kazernes onder de Sysseletselaan. Het museumgebouw zou dan worden afgebroken. De plannen die er nu liggen zijn van een ander kaliber en ze zullen, tenzij er een wonder gebeurt, over enkele jaren wél worden uitgevoerd. Desondanks gaat het Museum Verbindingsdienst gewoon door met het realiseren van reeds bestaande ideeën: een nieuwe ruimte voor de bibliotheek, aanpassen van de telefoonhoek en de telexhoek in gebouw 32 en meer expositieruimte in gebouw 31.

Filosoferen over een nog onbekende toekomst doen het bestuur en de overige vrijwilligers nog niet. Eerst moet die toekomst definitief duidelijk zijn: wanneer, waarheen, toegewezen gebouw. Pas dan zal er een BVT en een operatieplan komen. Eenvoudig zal het niet zijn.

Een ander gebouw, of misschien andere gebouwen, "museumgereed" (laten) maken met expositiewanden, vitrines, speciale verlichting?

In 1980/81 kostten alleen de basiswerkzaamheden al twee jaar. De grote collectie van ons museum (daar zijn nu twee gebouwen van elk 700 m² voor nodig) even verplaatsen? Laten we er maar even niet aan denken.

Vitrine 1914 - 1918